

Rusya ekonomisi bu krizi uzun süre kaldıramaz

İSA TATLİCAN

ABONE OL

Google News

Türkiye’de 2015 yılını 17/25 Aralık darbesinin ekonomiye verdiği zararın yaralarını sarmaya çalışarak, Suriye’den gelen yaklaşık 2,5 milyon mazlum Suriye halkının Türkiye’ye sosyal ve ekonomik maliyetini tartışarak, FED’in yıllar sonra gelen faiz artırı kararının gelişmekte olan ülkelerin ekonomisine etkisini konuşarak geçirdi. 1 Kasım seçimlerinden istikrarın çıktığı, güçlü bir hükümetin kurulduğu günlerde patlayan Rusya krizi Türkiye’deki dikkatlerin gündeminin ekonomiden dış politikaya yönelmesine neden oldu. Peki 2016 yılında Türkiye ekonomisini neler bekliyor? 2015 yılında Türkiye’de bir ekonomik kriz bekleyenler 2016 yılında da hayal kırıklığına uğrayacak mı?

SON DAKİKA Türkiye ekonomisinin geleceği ile ilgili merak edilen tüm soruları Siyaset, Ekonomi ve Toplum

Araştırmaları Vakfı (SETA) ekonomi direktörü Doç. Dr. Sadık Ünay'a sorduk.

RUS EKONOMİSİ BU KRİZİ KALDIRAMAZ

-Rusya Ekim ayından bu yana Suriye'ye doğrudan askeri müdahalede bulunuyor. Petrol fiyatları da sürekli gerilemeye devam ediyor. Rusya ekonomisi bu duruma daha ne kadar dayanabilir?

Putin, petrol fiyatlarının Rusya'yı köşeye sıkıştırmak için kasten düşürüldüğünü düşünüyor ve Suriye'de geniş çaplı askeri harekâtla buna cevap vermeye çalışıyor. Ancak Rusya

ekonomisinin can damarı olan enerji gelirleri, petrol fiyatlarının 30 dolara doğru indiğı bir ortamda hızla gerilemeye devam ediyor. Rus ekonomisi bu yıl yüzde 3 civarında küçüldü. Petrol fiyatları düşmeye devam ettikçe de küçülmesi sürecek. Enflasyon yükselirken Rus halkının alım gücü de düşüşte. Rusya alanda önemli bir askeri başarı da kazanmış değil üstelik. Bu yoğunluktaki bir askeri harekâtı Rus ekonomisi uzun süre kaldıramaz. Yıllara yayılan bir savaş hali olursa Afganistan'dakine benzer bir yıkım ortaya çıkabilir.

-Türkiye ile Rusya arasındaki uçak gerginliğı devam ederse orta vadede Türkiye ekonomisini nasıl etkiler?

Bu gerginlik orta vadede devam ederse özellikle turizm sektöründe yaşanan iptaller ve dış ticarete yaş meyve sebze, beyaz et ve tekstil gibi kalemlerde yaşanacak kayıpları alternatif pazarlar bularak telafi etmek gerekebilir. Yılda 4,5 milyon turist gönderme kapasitesi olan Rusya'nın yerini doldurabilmek için başta Çin ve Hindistan olmak üzere yüksek hacimli turist gönderme potansiyeli olan pazarlarda yoğun bir tanıtım faaliyeti yapmalıyız. Aksi halde turizm sektöründe ciddi atıl

kapasite oluşacaktır. Dış ticaretteki kayıpları alternatif pazarlara yönlendirme ile çok uzun zamana yayılmadan aşabiliriz.

Rusya'nın Türkiye'den 4 milyar dolar gıda ürünü ithal ederken 3 milyar dolar civarında başta buğday olmak üzere gıda ürünü ihraç ettiğini de unutmayalım. Türkiye henüz Rus yaptırımlarına birebir karşılık vermedi ama bu yola giderse Rusya'nın da ciddi kayıpları olur. Zaten özellikle yaş meyve sebze uygulanan yaptırımlar sonucu fiyat seviyelerinde yaşanan ciddi artışlar, Moskova'yı bu kararları gözden geçirmeye zorluyor.

-Türkiye enerji konusunda Azerbaycan, Kuzey Irak ve Katar ile görüşmelerini hızlandırdı. İsrail ile de muhtemel bir doğalgaz işbirliğinden söz ediliyor. Rusya ile aramızdaki kriz tırmanırsa, Türkiye'nin enerji konusunda B planı sizce hazır mı?

Şu ana kadar Rusya'nın açıkladığı yaptırım paketlerinde enerji konusu gündeme gelmedi. Ancak yaşanan güven erozyonu bu yönde gelişmeler olabileceğine dair endişeleri artırıyor.

Özellikle enerji iletim altyapısı ve legal sorunlar çözülebildiği takdirde orta vadede enerji tedarikçisi olarak Kuzey Irak ve Doğu Akdeniz kaynakları bağlamında Kıbrıs'ın zamanla önem kazanarak öne çıkması kuvvetle muhtemel. Ayrıca İsrail ile ilişkilerin normalleşmesi durumunda İsrail üzerinden Doğu Akdeniz kaynaklarının da devreye girebileceğini öngörebiliriz. Ancak bu gelişmeler elbette kısa vadede beklenebilecek nitelikte değil.

TÜRKİYE'NİN CİDDİ YATIRIMLAR YAPMASI GEREKECEK

-Katar'dan alınan sıvılaştırılmış doğalgaz bir alternative olabilir mi?

Doğalgaz pazarında Rusya'nın ağırlığını mevcut ve yeni tedarikçiler lehine azaltacak adımların atılması şart. Başbakan Ahmet Davutoğlu'nun Bakü ziyareti sırasında TANAP projesinin inşasının hızlandırılarak 2018'de devreye girmesi yönünde imzalanan anlaşma, Azerbaycan'ın Türkiye'nin enerji miksi içindeki payını arttıracak önemli bir adım. Yine Cumhurbaşkanı Erdoğan'ın Katar ziyareti sırasında Katar'dan sıvılaştırılmış doğalgaz (LNG) ithalini arttıracak ön mutabakat anlaşmasının imzalanması, doğalgaz kaynaklarını çeşitlendirme stratejisinin önemli bir uzantısı. Ancak Katar'dan ithal edilecek LNG'nin Türkiye'nin mevcut depolama ve dönüşüm tesisleri altyapısı ile Rusya'dan ithal edilen yıllık 27 milyar metreküplük doğalgazın yerini kısa vadede alması mümkün değil.

Dolayısıyla önümüzdeki dönemde Türkiye'nin LNG depolama ve dönüşüm tesislerine yabancı yatırımcıları cezbederek ve yap-işlet-devret modelleri oluşturarak ciddi yatırımlar yapması gerekecek.

-Türkiye enerji konusunda yeni arayışlar içine girmesi bir fırsat da olabilir mi?

Rusya ile yaşanan kriz, Türkiye'nin enerji jeopolitiğini daha dengeli bir yapıda yeniden şekillendirmesi için ciddi bir fırsat olarak değerlendirilmeli. Almanya'dan sonra dünyadaki en büyük doğalgaz müşterisini ve Avrupa'ya doğalgaz transfer etmek için en önemli transit ülkeyi kaybetmenin ne tür ekonomik sorunlar ve maliyetler doğuracağını hesap etmek ise, düşen petrol fiyatları, değer kaybeden Ruble ve yükselen enflasyon ile boğuşan Putin Rusya'sına düşer.

TÜRKİYE EKONOMİSİ BÜYÜME İVMESİNİ ARTTIRIR

-Rusya ile yaşanan uçak krizi sonrasında Batı ve AB ile ilişkilerimiz hızlı bir şekilde düzeldi. Bu yeni gelişme Türkiye ekonomisini nasıl etkiler?

Avrupa Birliği ile girilen yeni yakınlaşma süreci, aslında Suriye'den Batıya mülteci akımının Avrupa'da ciddi bir sorun olarak algılanması üzerine hızlandı. Bu yakınlaşma süreci ister istemez Türkiye'ye yönelen yeni dış yatırımları destekler. Hele 2016'nın ikinci yarısı için öngörülen vize serbestisi ve Türk tırlarının serbest dolaşımı gibi kazanımlarla iş insanlarının ve malların dolaşımı hızlanırsa Türkiye ekonomisi Avrupa'ya çok daha hızlı entegre olur, ki bu da ekonomideki büyüme ivmesini arttırır.

-Merkez Bankası'nın faiz politikası başta Erdoğan olmak üzere birçok kesim tarafından eleştiriliyor. Faiz konusu neden bu kadar önemli?

Faiz meselesi bir ekonomideki yatırım maliyetlerini, tüketim tercihlerini ve dolayısıyla ekonomik aktivitenin büyüme hızını etkileyen en önemli faktörlerden biri. Sayın Cumhurbaşkanı da, ekonomik büyümeyi desteklemek için faizlerin düşürülmesi gerektiğini, Merkez Bankası'nın sadece enflasyon ve fiyat istikrarını hedefleyerek büyüme ve istihdam gibi hedefleri ihmal etmemesi gerektiğini haklı olarak vurguluyor. Yalnız, bu faiz indirme sürecini kolaylaştırmak için ikinci nesil reformları hızla gerçekleştirip yatırım ortamını iyileştirmemiz ve üretim ile ihracatın ve tasarruf artışlarının önünü açmamız gerekiyor.

-1 Kasım seçimlerinden sonar gündemin ekonomiye kaymasını beklerken Rusya krizi patlak verdi. Bu ekonomimizi nasıl etkiler?

Ulusal tasarruf oranlarımız yüzde 13 civarında kalırsa ve yeni yatırımların önündeki bürokrasi ve finansman engellerini kaldıramaz isek dünya ekonomisindeki dalgalanmalara karşı hassas kalmamız kaçınılmaz. Seçimler, terör saldırıları, koalisyon görüşmeleri derken geçilen dalgalı sularda ister istemez reform ivmemiz kesintiye uğradı. 1 Kasım seçimlerinden sonra tam derin bir nefes alıp artık reform gündemine odaklanırsak derken Rusya ile patlak veren kriz tekrar dikkatleri dağıtır gibi oldu, ama artık gecikmeye tahammülümüz yok. Bir taraftan ekonomide yapısal reformlar sürecektir, diğer taraftan bu reformların ivmesiyle yatırım ortamını iyileştirip daha fazla doğrudan dış yatırım ve sermaye çekerek faizlerin düşmesini sağlayacağız.

FAİZLERİ İNDİRMEYE ÇALIŞIYORUZ

-FED'in faiz arttırma kararına rağmen Merkez Bankası faizi sabit tuttu. Bu durumu nasıl değerlendiriyorsunuz?

FED'in 25 baz puanlık faiz artırma kararının ardından Türkiye'de de finansal piyasalar otomatik olarak bir artış beklentisine sokulmuştu. Merkez Bankası'nın faiz arttırmayıp gelişmeleri izleme yönünde aldığı tavır pek çok çevrede derin bir hayal kırıklığı yarattı.

Ancak bu karar, özellikle küresel likidite ortamında daralmanın beklendiği bir dönemde Türkiye ekonomisinde büyüme dinamiklerini destekleyici bir karar olduğu için yerinde. 17-25 Aralık operasyonlarının gölgesinde alınan 29 Ocak 2014 tarihli faiz artış kararı politika faizini bir gecede yüzde 4,5'ten yüzde 10 seviyesindeki tepe noktasına sıçratmıştı. O günden bugüne faizleri makul düzeylere indirmeye çalışıyoruz.

-Önümüzdeki yakın dönemde Merkez'den faizi düşürmesini beklemeli miyiz?

FED'in parasal sıkılaştırma kararından sonra bizdeki faiz indirme trendinin devam etmesini beklemek

gerçekçi değildi. Ancak petrol fiyatlarının 40 doların altında seyrettiği, TL/Dolar kurunun 2,90 civarında olduğu ve gerek sanayi gerekse ihracat gibi alanlardan pozitif verilerin geldiği bir ortamda faiz artırımına gitmenin objektif bir temeli de yoktu. Ancak beklenebileceği gibi, finansal piyasalardaki oyuncular Merkez Bankası'nın faiz artışına gitmesi gerektiği doğrultusunda yanlış bir beklenti oluşturdular.

Merkez Bankası'nın dik durarak FED kararı sonrası somut ekonomik performansı izleyerek zaman kazanması, büyüme ivmesinin canlandırılması için de fırsat oluşturacak. FED'in ikinci faiz artışını büyük ihtimalle Mart 2016'da yapacağını düşündüğümüzde önümüzdeki üç aylık süreyi yapısal reformların ilk adımlarını atarak değerlendirmek akılcı olacak.

-Türkiye tam 2 yıldır FETÖ ile mücadele ediyor. Bu mücadele ekonomiye nasıl yansıdı?

Paralel yapıyla mücadelenin ekonomi üzerinde çok yönlü yansımaları var. Başlangıçta Türkiye'de hukuk devletinin çalışmadığına ve özel mülkiyet haklarının ihlal edildiğine dair uluslararası bir algı oluşturuldu ve bu algı dış yatırımlarda bir yavaşlamayı tetikledi. Küresel ekonomideki yavaşlama ve uluslararası derecelendirme kuruluşlarının abartılı risk tahminleri ile birleşince Türkiye'ye yatırım akışları ciddi biçimde etkilendi. Bir de 17-25 Aralık operasyonları sonrası yaşanan %5.5 düzeyindeki faiz artışının getirdiği ilave yükler ekonomideki büyüme ivmesini tahrip etti.

Süreç ilerledikçe Türkiye'deki temel ekonomik aktörlerin ve faaliyetlerin normal biçimde devam ettiği anlaşıldı, ancak halen yüzde 3 civarında çakılı kalan büyüme oranını 2000'li yılların başlarındaki yüzde 6'lara çıkarma noktasında zorluk çekiyoruz. Bu zorluğun temel sebeplerinden biri Türkiye ekonomisinin yapısal dönüşüm sorunları ise, diğeri de paralel yapının ortaya çıkardığı siyasal çalkantı ve istikrarsızlıkların maliyetidir.

FETÖ'NÜN SERMAYESİ İYİCE KIRILDI

-FETÖ seçilmiş iktidara savaş açarken, her gün birçok kazanımını kaybederken nasıl ekonomik olarak ayakta kalabiliyor?

Paralel yapının yurtiçinde ve dışında oldukça kompleks bir güç ve sermaye ağı üzerinden organize olduğu anlaşılıyor. Organik olarak bu yapı ile irtibatlı olan kişi ve kurumlar yanında bu yapıyı dolaylı olarak destekleyen yerli ve yabancı pek çok kişi ve kurumdan da finansal destek akışları olması manidar. Yalnız paralel yapının büyük çaplı holdinglerine yapılan son operasyonlardan sonra finansal gücünün ve yurtdışına sermaye transferi ağlarının iyice kırıldığını söyleyebiliriz.

-Türkiye zor bir 2016'ya giriyor. 2015'te ekonomik kriz bekleyenler hayal kırıklığına uğradı. 2016'da bir ekonomik kriz bekliyor musunuz?

Hayır, beklemiyorum. Türkiye'nin makroekonomik dengeleri ve kurumsal altyapısı sağlam. 2016'da da herhangi bir krizin patlak vermesi için sebep yok. Yalnız bizim için sadece ekonomik krizlerden kaçınmak yeterli değil.

Günümüzün entegre küresel ekonomisinde uzun vadeli istikrarı yakalamak için para ve maliye politikaları elbette önemli ama özellikle gelişmekte olan ülkeler arasında kıyasıya bir büyüme ve refah yarışı sürüp gitmekte. Ve bu ortamda girişimci dostu yatırım ortamları; üretim, istihdam, sanayi-teknoloji politikaları; Ar-Ge/inovasyon üstünlükleri ve bütün bunları destekleyecek eğitim sistemleri ulusal başarının köşe taşlarını oluşturuyor. Bu alanlarda atılacak radikal reform adımları bir tür "yaratıcı yıkım" özelliği taşıdığı ve uzun vadeye yayıldığı için kulağa pek cazip gelmese de bunları başarmak zorundayız.

-2016'da döviz yükselirken borsa yatırımcısını üzdü. 2016'da döviz, altın ve borsada beklentiniz nedir?

FED'in 2016'da birkaç faiz arttırımı yapacağı beklendiğinden bizim gibi gelişmekte olan piyasalar üzerinde ciddi bir kur baskısı olmaya devam edecek. Euro daha inişli-çıkışlı bir seyir izlerken, dolardaki hareket kısmen yukarı yönlü olabilir. Buna mukabil, borsada da inişli-çıkışlı bir dönem bizi bekliyor. Dünya ekonomisindeki büyüme sıkıntısı ise emtia fiyatlarındaki düşük seyrin sürmesine neden olacaktır. Ancak dünya ekonomisinde ne olursa olsun bizim bir numaralı gündemimiz "ekonomide yapısal reformlar" olmalı.

[İsa Tatlıcan](http://Sabah.com.tr) - Sabah.com.tr

SABAH